

PETAR ABELARD (1079. – 1142.)

Miljenko Belić

SADRŽAJ

1. ŽIVOT I DJELA

1. ŽIVOT I DJELA

Kad se danas postavlja pitanje gdje je na primjer a^3 , imamo već gotov odgovor: a^3 kao apstraktna formula samo je u umu, a ne u konkretnoj kocki; a kao konkretizacija upravo te formule ostvaruje se u svakoj kocki. Ostvarena kocka i njezina apstraktna formula nisu međusobno bez veze: ono što je u umu, jest pravilo nastajanja i bivstvovanja (to je tzv. ontička istina); ono što je u objektu, jest norma pravilne istinite spoznaje (tzv. logička istina). Tu sada nastaje ovo pitanje: što je po naravi stvari prije, ontološka ili logička istina?

Da bi se moglo odgovoriti na to pitanje treba uočiti ovaj značajan problem: od kuda to, da se u svakoj kocki realizira baš a^3 , tj. kako to da ontički objekti u sebi zaista nose nešto, što se može mora - izraziti baš takvom mišlju. To ide tako daleko, da i onda kada se radi o sasvim nezatnoj sitnici (npr. da se tu na ovom stolu, pokraj ove knjige nalazi jedna kemijska olovka i da stoji baš tako...), svaki um koji pokušava izreći cjelovitu sliku tog objekta može i zaista mora izreći i tu sitnicu. Štoviše ni jedan um, ni jedna moć pa ni Božja, ne može učiniti da nije nešto bilo takvo kakvo je bilo. I još, naš um zna da je to što smo sada rekli, upravo tako.

Već je Sokrat u bitnom zahvatio u taj problem i dao putokaz za njegovo rješenje. Platon ga uočava i donosi svoju nedoradenu nauku o svijetu ideja i o čovjekovu "sjećanju" kao osnovici znanja. Aristotel govori o općem pojmu koji je isti u svim individuumima u kojima se realizira, te zapaža da je srž te općenitosti u tome, što izriče ono što svaki um o tom svom spoznatom objektu ne samo može, nego i mora izreći. Sv. Augustin govori o stvaralačkim zamislima. Tu nauku prihvaćaju i još razrađuju sv. Toma, sv. Bonaventura i Duns Skot. Engleski empiristi Locke i Hume pokušavaju dati rješenje, ali njihov pokušaj samo je prigoda da se osjeti kako je ovaj problem dublji nego što može zahvatiti empirizam. Kant govori u apriornosti naših kategorija.

Srednjevjekovni mislioci su se rano počeli baviti logikom. Logika - a i vrijedno iako nesavršeno neko naslućivanje veličine uma suočilo ih je s pitanjem o općim pojmovima. Njihova zapažanja i njihova skretanja bilo prema pretjeranom realizmu (tj. da univerzainost

na neki način postoji u objektivnom, ontičkom, redu), bilo prema nominalizmu (tj. da univerzalnost ni na koji način ne postoji u objektu; univerzalnost je samo ime, "nomen") možemo pratiti već od 9. stoljeća.

Rasprava se još više zaoštrila u 11. stoljeću. Petar Abelard, učenik nominalista Roseefina i pretjeranog realiste Vilima iz Champeauxa¹ donosi ovo rješenje: apstrakcijom čovjek stvara zajedničku sliku raznih pojedinačnih objekata. Ta apstraktna slika nije kriva, premda je nepotpuna i nesavršena. Način je drugačiji kako stvar postoji u sebi, i kako postoji u umu. To Abelardovo rješenje bilo je dobar putokaz za daljnje istraživanje.

¹ Gulielmus Campallensis (1070.-1121)